

Категорія справи № 161/4787/16-ц: не визначено.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 31.07.2018. Оприлюднено: 01.08.2018.

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

18 липня 2018 року

місто Київ

справа № 161/4787/16-ц

провадження № 61-19822св18

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду:

головуючого - Стрільчука В. А.,

суддів: Кузнєцова В. О., Погрібного С. О. (суддя-доповідач), Ступак О. В., Усика Г. І.,

учасники справи:

позивач - Публічне акціонерне товариство «Альфа-Банк»,

відповідач - ОСОБА_3,

розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Альфа-Банк» на рішення Луцького міськрайонного суду Волинської області від 11 жовтня 2016 року у складі судді Плахтій І. Б. та ухвалу Апеляційного суду Волинської області від 20 грудня 2016 року у складі колегії суддів: Лівандовської-Кочури Т. В., Грушицького А. І., Федонюк С. Ю.,

ВСТАНОВИВ:

Публічне акціонерне товариство «Альфа-Банк» (далі - ПАТ «Альфа-Банк», банк) у квітні 2016 року звернулося до суду з позовом до ОСОБА_3 про стягнення заборгованості за кредитним договором, просило суд стягнути з відповідача на користь банку заборгованість у сумі 7 963, 75 дол. США, що складається з заборгованості за основною сумою кредиту - 5 907, 75 дол. США, заборгованості за відсотками - 242, 04 дол. США, за пенєю - 1 814, 58 дол. США.

Позовні вимоги обґрунтовувались тим, що 14 квітня 2008 року між Відкритим акціонерним товариством «Сведбанк» (далі - ВАТ «Сведбанк»), правонаступником якого є Публічне акціонерне товариство «Сведбанк» (далі - ПАТ «Сведбанк»), та ОСОБА_3 укладено кредитний договір

№ 0201/0408/77-031, відповідно до умов якого позичальник отримав кредит у розмірі 8 000, 00 дол. США з кінцевим строком повернення до 14 квітня 2028 року зі сплатою 13, 0 % річних за користування кредитом. Банк свої зобов'язання за кредитним договором виконав належним чином, проте позичальник допустив порушення умов договору щодо своєчасного повернення суми кредиту, процентів, у зв'язку з чим у ОСОБА_3 перед банком виникла заборгованість, яка станом на 22 березня 2016 року склала суму в 7 963, 75 дол. США.

25 травня 2012 року між ПАТ «Сведбанк» та Публічним акціонерним товариством «Дельта Банк» (далі - ПАТ «Дельта Банк») укладено договір купівлі-продажу прав вимоги за кредитними договорами, відповідно до умов якого відбулося відступлення права вимоги, в тому числі, й за кредитним договором від 14 квітня 2008 року № 0201/0408/77-031.

15 червня 2012 року між ПАТ «Дельта Банк» та ПАТ «Альфа-Банк» укладено договір купівлі-продажу прав вимоги за кредитними договорами, відповідно до умов якого відбулося відступлення права вимоги, в тому числі, й за кредитним договором від 14 квітня 2008 року № 0201/0408/77-031. Таким чином, права кредитора за кредитним договором від 14 квітня 2008 року № 0201/0408/77-031, який укладено між ВАТ «Сведбанк» та ОСОБА_3, належать ПАТ «Альфа-Банк».

Рішенням Луцького міськрайонного суду Волинської області від 11 жовтня 2016 року у позові відмовлено.

Рішення суду першої інстанції обґрунтовувалося тим, що рішенням Луцького міськрайонного суду Волинської області від 16 квітня 2013 року у цивільній справі за позовом ПАТ «Альфа-Банк» до ОСОБА_3 про звернення стягнення на предмет іпотеки у рахунок погашення заборгованості за кредитним договором від 14 квітня 2008 року № 0201/0408/77-031 звернуто стягнення на предмет іпотеки. Судом встановлено, що боржником виконано рішення суду про звернення стягнення на іпотечне майно у рахунок погашення заборгованості за кредитним договором шляхом повного погашення заборгованості на стадії виконавчого провадження у 2015 році. Виконавче провадження закінчене на підставі заяви стягувача ПАТ «Альфа-Банк». Звертаючись з позовом до суду у квітні 2016 року після фактичного та повного виконання рішення суду від 16 квітня 2013 року про звернення стягнення на іпотечне майно, банк у складеному ним розрахунку включив до стягнення, в тому числі, суму кредиту (тіло кредиту), нараховані відсотки та пеню станом на 22 березня 2016 року (період нарахування з 14 квітня 2008 року до 22 березня 2016 року). Суд першої інстанції зробив висновок, що за встановлених обставин має місце подвійне стягнення заборгованості за кредитним договором, що є неприпустимим згідно із положеннями статті 61 Конституції України.

Ухвалою Апеляційного суду Волинської області від 20 грудня 2016 року апеляційна скарга ПАТ «Альфа-Банк» відхилена, рішення Луцького міськрайонного суду Волинської області від 11 жовтня 2016 року залишено без змін.

Суд апеляційної інстанції погодився з висновками суду першої інстанції, зазначивши, що з огляду на те, що з цим позовом банк звернувся до суду в квітні 2016 року після повного та фактичного виконання рішення суду, ухваленого у іншій справі 16 квітня 2013 року про

стягнення з відповідача ОСОБА_3 кредитної заборгованості шляхом звернення стягнення на іпотечне майно, й доказів на підтвердження того, що грошових коштів від реалізації предмета іпотеки виявилось недостатніми для задоволення вимог кредитора суду надано не було, а банк просив стягнути кредитну заборгованість за період з 14 квітня 2008 року до 22 березня 2016 року, в тому числі, за тілом кредиту, відсотками та пенєю, суд апеляційної інстанції погодився з висновком суду першої інстанції про те, що задоволення позову призведе до подвійного стягнення з відповідача заборгованості за одним й тим самим кредитним договором, що згідно зі статтею 61 Конституції України є неприпустимим.

ПАТ «Альфа-Банк», не погодившись із рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, звернулося із касаційною скаргою до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, просить суд касаційної інстанції скасувати рішення Луцького міськрайонного суду Волинської області від 11 жовтня 2016 року та ухвалу Апеляційного суду Волинської області від 20 грудня 2016 року, направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Касаційна скарга обґрунтовується тим, що судами першої та апеляційної інстанцій неправильно застосовано норми матеріального права та порушено норми процесуального права. Заявник посилався на те, що грошові кошти від реалізації предмета іпотеки у сумі 3 729, 83 дол. США надійшли до позивача лише 17 грудня 2015 року, тобто через три роки після проведення розрахунку суми заборгованості для пред'явлення позову про звернення стягнення на предмет іпотеки. Суду не надали належної оцінки наданому позивачем розрахунку заборгованості, усім його складовим частинам станом на 22 березня 2016 року, у зв'язку із чим зробили передчасний висновок про наявність підстав для відмови у задоволенні позову. При цьому суди не врахували правові висновки, викладені у рішеннях Верховного Суду України у справах № 6-1206цс15 та № 6-157цс16, згідно із якими, виходячи із системного аналізу статей 525, 526, 599, 611 ЦК України, необхідно дійти висновку про те, що наявність судового рішення про задоволення вимог кредитора, яке не виконано боржником, не припиняє правовідносини сторін кредитного договору, не звільняє боржника та поручителя від відповідальності за невиконання грошового зобов'язання й не позбавляє права на отримання штрафних санкцій, передбачених умовами договору та ЦК України.

Відзив на касаційну скаргу не надходив.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 лютого 2017 року у справі відкрито касаційне провадження; ухвалою від 03 липня 2017 року цивільну справу за позовом ПАТ «Альфа-Банк» до ОСОБА_3 про стягнення заборгованості за кредитним договором призначено до судового розгляду.

Згідно зі статтею 388 ЦПК України (в редакції Закону України від 03 жовтня 2017 року № 2147-VIII (далі - ЦПК України 2017 року), що набрав чинності 15 грудня 2017 року, судом касаційної інстанції у цивільних справах є Верховний Суд.

Згідно з підпунктом 4 пункту 1 розділу XIII «Перехідні положення» ЦПК України касаційні скарги (подання) на судові рішення у цивільних справах, які подані і розгляд яких не закінчено до набрання чинності цією редакцією Кодексу, передаються до Касаційного цивільного суду та розглядаються спочатку за правилами, що діють після набрання чинності цією редакцією Кодексу.

Зазначену цивільну справу разом із матеріалами касаційного провадження передано до Верховного Суду 05 травня 2018 року.

Верховний Суд перевірів правильність застосування судами першої та апеляційної інстанцій норм матеріального та процесуального права, за наслідками чого дійшов таких висновків.

Під час визначення меж розгляду справи судом касаційної інстанції застосовані положення статті 400 ЦПК України, відповідно до якої під час розгляду справи в касаційному порядку суд перевіряє в межах касаційної скарги правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими. Суд касаційної інстанції перевіряє законність судових рішень лише в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції.

Згідно з положенням частини другої статті 389 ЦПК України підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Критерії оцінки правомірності оскаржуваних судових рішень визначені у статті 213 ЦПК України (в редакції Закону України від 18 березня 2004 року

№ 1618-IV) (далі - ЦПК 2004 року), згідно з якими рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим. Законним є рішення, яким суд, виконавши всі вимоги цивільного судочинства, вирішив справу згідно із законом. Обґрунтованим є рішення, ухвалене на основі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Оскаржувані судові рішення відповідають вимогам законності та обґрунтованості, визначеним у статті 213 ЦПК України 2004 року, а отже, касаційна скарга не підлягає задоволенню.

Судами першої та апеляційної інстанцій встановлено, що 14 квітня 2008 року між ВАТ «Сведбанк», правонаступником якого є ПАТ «Сведбанк», та ОСОБА_3 укладено кредитний договір № 0201/0408/77-031, відповідно до умов якого відповідач отримав кредит в сумі 8 000, 00 дол. США з кінцевим строком повернення до 14 квітня 2028 року зі сплатою 13, 0 % річних за користування ним. Надані у кредит кошти призначалися для здійснення позичальником розрахунків за договором купівлі-продажу, укладеним між ним та ОСОБА_4 з метою придбання земельної ділянки, що знаходиться за адресою: с. Великий Омеляник Луцького району Волинської області.

25 травня 2012 року між ПАТ «Сведбанк» та ПАТ «Дельта Банк» укладено договір купівлі-продажу прав вимоги за кредитними договорами, відповідно до умов якого відбулося відступлення права вимоги, у тому числі, й за кредитним договором від 14 квітня 2008 року № 0201/0408/77-031, укладеним між ВАТ «Сведбанк» та відповідачем ОСОБА_3 на користь ПАТ «Дельта Банк».

15 червня 2012 року між ПАТ «Дельта Банк» та ПАТ «Альфа-Банк» укладено договір купівлі-продажу прав вимоги за кредитними договорами, відповідно до умов якого відбулося відступлення права вимоги, в тому числі, й за кредитним договором від 14 квітня 2008 року № 0201/0408/77-031, укладеним між ВАТ «Сведбанк» та відповідачем ОСОБА_3

Таким чином, судами встановлено, що права кредитора за кредитним договором від 14 квітня 2008 року № 0201/0408/77-031, укладеним між ВАТ «Сведбанк» та відповідачем ОСОБА_3, належать ПАТ «Альфа-Банк».

Умови кредитного договору щодо надання позичальникові кредитних коштів банком виконані.

Судом встановлено, що відповідач ОСОБА_3, порушуючи умови договору, свої зобов'язання належним чином не виконував в частині погашення заборгованості за кредитом та сплати відсотків за користування ним.

На підставі заочного рішення Луцького міськрайонного суду Волинської області від 16 квітня 2013 року, яке набрало законної сили, у справі за позовом ПАТ «Альфа-Банк» до ОСОБА_3 про звернення стягнення на предмет іпотеки, в погашення заборгованості за кредитним договором у розмірі 56 805, 37 грн, що виникла станом на 01 грудня 2012 року, звернуто стягнення на предмет іпотеки.

Відповідно до частини третьої статті 61 ЦПК України обставини, встановлені судовим рішенням у цивільній, господарській або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини.

Зазначене рішення суду перебувало на примусовому виконанні у Відділі державної виконавчої служби Луцького районного управління юстиції. На підставі постанови державного виконавця Навроцького Д. В. від 24 грудня 2015 року виконавче провадження з примусового виконання рішення суду закінчено згідно з пунктом 8 частини першої статті 49, статтею 50 Закону України «Про виконавче провадження».

Заявою від 17 грудня 2015 року стягувач ПАТ «Альфа-Банк» підтвердив, що заборгованість за виконавчим листом № 161/4195/13-ц погашена повністю, виконавчий збір та витрати боржником сплачено.

Під час оцінки застосування судами норм матеріального права до спірних правовідносин Верховний Суд виходить із їх системного аналізу.

Відповідно до змісту статті 526 ЦК України зобов'язання повинно виконуватись належним чином згідно з умовами договору й вимогами ЦК України. За статтею 610 ЦК України порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання).

Згідно з пунктами 3 та 4 частини першої статті 611 ЦК України у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема, сплата неустойки, відшкодування збитків.

За правилом частини першої статті 625 ЦК України боржник не звільняється від відповідальності за неможливість виконання ним грошового зобов'язання. Відповідно до статті 629 ЦК України договір є обов'язковим для виконання сторонами.

Згідно зі статтею 1054 ЦК України за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти.

У частині другій статті 1054 ЦК України передбачено, що до відносин за кредитним договором застосовуються положення параграфу 1 цієї глави, якщо інше не встановлено цим параграфом і не впливає із суті кредитного договору.

Відповідно до частини першої статті 1049 ЦК України позичальник зобов'язаний повернути позикодавцеві позику (грошові кошти у такій самій сумі або речі, визначені родовими ознаками, у такій самій кількості, такого самого роду та такої самої якості, що були передані йому позикодавцем) у строк та в порядку, що встановлені договором.

Згідно зі статтею 525 ЦК України одностороння відмова від зобов'язання або одностороння зміна його умов не допускається, якщо інше не встановлено договором або законом.

За правилом статті 530 ЦК України якщо у зобов'язанні встановлено строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін).

Відповідно до частини другої статті 1050 ЦК України якщо договором встановлений обов'язок позичальника повернути позику частинами (з розстроченням), то в разі прострочення повернення чергової частини позикодавець має право вимагати дострокового повернення частини позики, що залишилася, та сплати процентів, належних йому відповідно до статті 1048 цього Кодексу

Встановивши фактичні обставини справи, зокрема й факт невиконання відповідачем умов кредитного договору, суди першої та апеляційної інстанцій відмовили у задоволенні позову з тих підстав, що внаслідок виконання рішення про звернення стягнення на предмет іпотеки банком належним чином не доведено, що за рахунок отриманої грошової суми ПАТ «Альфа-Банк» не змогло задовольнити свої вимоги у повному обсязі. За встановленими судами обставинами згідно із наданим розрахунком банк просив стягнути кредитну заборгованість, розраховану за період з 14 квітня 2008 року до 22 березня 2016 року, у тому числі, за сумою кредиту, відсотками та пенею. А отже, задоволення позову призведе до подвійного стягнення з відповідача заборгованості за одним й тим самим кредитним договором.

З огляду на зазначене доводи заявника щодо неврахування судами правових висновків, викладених у рішеннях Верховного Суду України у справах

№ 6-1206цс15 та № 6-157цс16 не є обґрунтованими, оскільки суди відмовили у позові не з підстав встановлення припинення правовідносин між сторонами кредитного договору, а з підстав неналежного доведення банком того, що отриманої від реалізації предмета іпотеки грошової суми не вистачило для задоволення його вимог, а також, що сума заборгованості обрахована станом на 22 березня 2016 року з урахуванням отриманих грошових сум.

Доводи касаційної скарги ПАТ «Альфа-Банк» щодо наявності у матеріалах належного розрахунку заборгованості з урахуванням усіх складових, з аналізу якого можливо встановити обґрунтованість позовних вимог банку, зводяться до переоцінки доказів у справі, що виходить за встановлені статтею 400 ЦПК України межі розгляду справи судом касаційної інстанції.

В частині оцінки доводів заявника про продовження нарахування процентів за кредитним договором після звернення стягнення на предмет іпотеки Верховним Судом враховано таке.

Згідно з частиною першою статті 12 Закону України «Про іпотеку» у разі порушення іпотекодавцем обов'язків, встановлених іпотечним договором, іпотекодержатель має право вимагати дострокового виконання основного зобов'язання, а в разі його невиконання - звернути стягнення на предмет іпотеки, якщо інше не передбачено законом. Таким чином, згідно із наведеним положенням Закону право на

звернення стягнення на предмет іпотеки виникає у іпотекодержателя у разі невиконання вимоги банку про дострокове виконання основного зобов'язання, тобто пред'явленню позову про звернення стягнення на предмет іпотеки обов'язково має передувати пред'явлення вимоги про дострокове виконання основного зобов'язання.

Аналіз наведених норм права дає підстави для висновку, що банк, пред'явивши до суду з позовом до відповідача про звернення стягнення на предмет застави, скористався своїм правом дострокового стягнення заборгованості за кредитним договором, змінивши строк виконання основного зобов'язання в повному обсязі. Пред'явивши позов про звернення стягнення на предмет іпотеки, кредитор відповідно до частини другої статті 1050 ЦК України змінив строк виконання основного зобов'язання.

Такий висновок відповідає правовій позиції, викладеній у постановках Верховного Суду України від 17 вересня 2014 року у справі № 6-41цс14,

від 07 червня 2017 року у справі № 6-298цс17.

Великою Палатою Верховного Суду у постанові від 28 березня 2018 року у справі № 444/9519/12 (провадження № 14-10цс18) викладено правовий висновок, що право кредитодавця нараховувати передбачені договором проценти за кредитом припиняється після спливу визначеного договором строку кредитування чи у разі пред'явлення до позичальника вимоги згідно з частиною другою статті 1050 ЦК України. В охоронних правовідносинах права та інтереси позивача забезпечені частиною другою статті 625 ЦК України, яка регламентує наслідки прострочення виконання грошового зобов'язання.

Таким чином, оскільки після спливу строку кредитування позивач втратив право нараховувати проценти за кредитом, тому вимоги позивача про стягнення таких процентів є необґрунтованими, що свідчить про відсутність правових підстав для посилення на нарахування процентів як довід наявності заборгованості перед банком після звернення стягнення на предмет застави.

Суди першої та апеляційної інстанцій вирішили спір з додержанням норм матеріального та процесуального права, доводи касаційної скарги висновків судів не спростовують, а тому рішення Луцького міськрайонного суду Волинської області від 11 жовтня 2016 року та ухвалу Апеляційного суду Волинської області від 20 грудня 2016 року підлягають залишенню без змін.

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 409 ЦПК України суд касаційної інстанції за результатами розгляду касаційної скарги має право залишити судові рішення судів першої інстанції та апеляційної інстанцій без змін, а скаргу без задоволення.

Згідно зі статтею 410 ЦПК України суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення без змін, якщо визнає, що рішення ухвалено з додержанням норм матеріального і процесуального права.

Керуючись статтями 389, 400, 409, 410, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Альфа-Банк» залишити без задоволення.

Рішення Луцького міськрайонного суду Волинської області від 11 жовтня 2016 року та ухвалу Апеляційного суду Волинської області від 20 грудня 2016 року залишити без змін.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий

В. А. Стрільчук

Судді

В. О. Кузнєцов

С.О.Погрібний

О.В.Ступак

Г.І.Усик